

УДК 343.3/.7:355.4(477)

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2026-52-2-163-174>

ТЕНДЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ: АНАЛІЗ ДАНИХ ОФІЦІЙНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ

Карчевський М.В.

TRENDS IN CRIMINAL LAW COUNTERACTION TO CRIMES COMMITTED BY MILITARY PERSONNEL: AN ANALYSIS OF OFFICIAL CRIMINAL STATISTICS

Karchevkyi M.V.

У статті досліджено статистичні тенденції протидії злочинності серед українських військовослужбовців. Військовослужбовці виконують життєво важливу функцію оборони держави в умовах надзвичайного фізичного та психологічного навантаження. Саме тому зростання кількості засуджених серед них вимагає ретельного наукового аналізу, а не замовчування.

Емпіричну основу дослідження складає інтеграція офіційних даних Генеральної прокуратури України та Державної судової адміністрації України, оброблених та візуалізованих за допомогою платформи CrimeDataLab.

У дослідженні встановлено, що військові кримінальні правопорушення стали домінуючим сегментом сучасної кримінальної статистики. У 2024 році їхня частка в структурі облікованих кримінальних проваджень зростає до 19%, у 2025 - досягла критичних 36,2%. Одночасно кількість засуджених осіб, які були військовослужбовцями, зростає до 7171 особи.

Значна частина дослідження присвячена феномену «примітивізації». Виявлено, що 95% обвинувальних вироків за злочини, пов'язані з наркотиками, серед військовослужбовців стосуються зберігання без наміру збуту (стаття 309 КК), що зміщує акцент зі структурних загроз на «легкі мішені». Крім того, у статті аналізується кореляція між бойовим досвідом та ситуативним насильством, відзначаючи збільшення кількості обвинувальних вироків за злочини проти життя та здоров'я, а також за майнові злочини, такі як розбій та пошкодження майна.

Обґрунтовано необхідність коригування державної політики шляхом інтеграції кримінального права з організаційними, медичними, психологічними та реабілітаційними заходами для забезпечення успішної соціальної реінтеграції та зниження ризиків рецидиву.

Ключові слова: військовослужбовці, військові кримінальні правопорушення, кримінальна відповідальність, кримінальна статистика, CrimeDataLab, воєнний стан, дезертирство, СЗЧ, протидія злочинності, незаконний обіг наркотиків, домашнє насильство, кримінальні правопорушення проти власності.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни кримінальна юстиція України функціонує у принципово новій соціальній і правовій реальності. Її завданням є не лише забезпечення правової оцінки злочинів, пов'язаних з агресією РФ, а й реагування на ті кримінальні правопорушення, що виникають усередині самого українського суспільства під впливом війни. Одним із найбільш складних і водночас суспільно значущих сегментів цієї проблематики є злочинність військовослужбовців.

Етична складність теми є очевидною. Йдеться про осіб, які виконують функцію захисту держави, часто діють в умовах надмірного фізичного та психоемоційного навантаження, стикаються з пораненнями, втратою побратимів, тривалим перебуванням у зоні бойових дій та труднощами повернення до мирного життя. Проте саме ці обставини і зумовлюють потребу не замовчування, а ретельного наукового аналізу проблеми. У найближчі роки злочинність військовослужбовців і ветеранів, імовірно, залишатиметься одним із важливих викликів для системи кримінальної юстиції, тому питання її масштабів, структури та тенденцій має бути предметом дослідження. Дані CrimeDataLab показують, що вже у 2024 році частка військових кримінальних правопорушень у структурі облікованих проваджень зросла до 19%, а у 2025 році – до 36,2%; одночасно кількість засуджених військовослужбовців зросла до 7171 особи (12,8% від загальної кількості засуджених).

Отже, проблема має не лише кримінально-правовий чи кримінологічний, а й виразний політико-правовий вимір. Ідеться про визначення меж кримінально-правового реагування, про співвідношення каральних та відновлювальних інструментів, а також про

здатність держави формувати таку модель протидії злочинності, яка не тільки забезпечує правопорядок, а й не перетворюється на механізм маргіналізації та стигматизації захисників України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика військової злочинності не є новою для української юридичної науки. Ще до повномасштабного вторгнення дослідники аналізували детермінанти військових злочинів, механізми запобігання та особливості індивідуальної профілактики. Зокрема, М. Г. Колодяжний розглянув систему чинників, що зумовлюють військову злочинність, та окреслив напрями її попередження [1]. В. І. Бакун зосередив увагу на адресних профілактичних заходах щодо потенційних правопорушників у військовому середовищі [2].

У пізніших роботах увага змістилася до кримінологічної характеристики злочинності у Збройних Силах України та до проблем її системного запобігання. Помітне місце тут посідають дослідження Дмитренко Н. А. та Шкута О. О., присвячене злочинності у Збройних Силах України [3], та робота Кавунської О. А. про дезертирство як проблему кримінально-правової протидії [4]. Окремий напрям утворюють новітні публікації періоду війни, у яких військові правопорушення аналізуються в контексті кримінально-правового реагування під час воєнного стану. Зокрема, О. В. Коба розглядає військові правопорушення як елемент загальної системи запобігання правопорушенням і злочинності [5]. В. І. Поклад пропонує ввести у кримінологічний лексикон поняття «поствійськова злочинність» щодо правопорушень ветеранів війни [6]. Журавель В. В. досліджує запобігання самовільному залишенню військової частини

або місця служби під час дії в країні режиму воєнного стану [7].

Разом із тим, аналіз доступних публікацій дає підстави стверджувати, що основний масив досліджень зосереджений або на кримінально-правовій характеристиці окремих складів, або на кримінологічних детермінантах і профілактиці військової злочинності. Натомість оцінка тенденцій кримінально-правової протидії злочинам військовослужбовців на основі статистичних даних Офісу Генерального прокурора України та Державної судової адміністрації України потребує додаткової уваги.

У зарубіжній літературі проблемі злочинності військовослужбовців із бойовим досвідом також приділено значну увагу. Група дослідників King's College London: MacManus D., Dean K., Jones M. та Rona R. J. обґрунтовує відхід від спрощеної моделі, за якою злочини військовослужбовців пояснюються лише «фактом війни», і натомість акцентує на комбінації бойової травми, особистісної вразливості та поствійськових проблем адаптації [8].

Liaison and Diversion – спеціальна система в Англії та Уельсі, створена для того, щоб виявляти психічні, соціальні та медичні проблеми у людей, які потрапляють до системи правосуддя, та перенаправляти їх до відповідних служб допомоги замість або паралельно з кримінальним переслідуванням. Short R. M. L., Keddie S., Molloy C. – автори дослідження, присвяченого роботі цієї системи з ветеранами. Вони наголошують на необхідності раннього виявлення психосоціальних потреб ветеранів, розширення доступу до психологічної допомоги, залучення фахівців, які розуміють вплив військової служби на психічне здоров'я, а також інтегрованої моделі

мінімізації ризиків повторного правопорушення [9].

Одне з важливих положень, представлених у американському науковому дискурсі, полягає в тому, що протидія злочинам ветеранів не може будуватися лише навколо покарання; критично важливим є збереження доступу до лікування та сервісів реінтеграції. Матеріали Harvard Law School показують, що значна частина так званих bad paper discharges (звільнення зі служби за негативними мотивами) була пов'язана з поведінкою, зумовленою посттравматичним синдромом та іншими психічними розладами, пов'язаними зі службою. Такі форми звільнення блокують доступ до медичної допомоги, пільг, освіти й інших інструментів повернення до цивільного життя, тобто самі по собі підвищують ризики маргіналізації. Саме тому американська дискусія дедалі більше зміщується від питання «чи карати» до питання «як поєднати відповідальність із лікуванням і реінтеграцією». У цьому ж контексті розвивається модель Veterans Treatment Courts, яку в американській юридичній літературі описують як поєднання елементів mental health courts і drug courts із фокусом на лікуванні, наставництві та судовому моніторингу замість стандартного позбавлення волі [10].

Окремий сегмент американських досліджень – вплив посттравматичного стресового розладу. У військовій юстиції останній часто розглядається як тяжкий психічний розлад, однак лише в поодиноких випадках визнається підставою для висновку про відсутність кримінальної відповідальності. У практиці США бойова психотравма переважно враховується не як підстава для звільнення від відповідальності, а як фактор індивідуалізації правового реагування та призначення лікування [1111].

У дослідженнях континентальної Європи, зокрема в роботах Hecker T., Hermenau K., Crombach A. та Elbert T., акцент робиться на моделях роботи з насильницькою поведінкою ветеранів і колишніх комбатантів. Розроблена ними програма FORNET (Narrative Exposure Therapy for Forensic Offender Rehabilitation) виходить із того, що у ветеранів травматичні розлади та готовність до агресії можуть взаємно підсилювати одне одного, а тому ефективна протидія повторному правопорушенню потребує не лише санкції, а й спеціалізованого психотерапевтичного втручання. Важливою є й пропозиція долати жорстку дихотомію «жертва або правопорушник», оскільки особа з бойовим досвідом нерідко поєднує обидва виміри [12].

Отже, закордонний дискурс доповнює досліджувану нами проблему такими акцентами. По-перше, сам по собі факт участі у бойових діях не пояснює злочинну поведінку. Вирішальне значення має поєднання травматичного досвіду, психічних розладів, алкоголю чи наркотиків, попередньої девіантної поведінки та проблем адаптації після служби. По-друге, посттравматичний синдром та суміжні стани лише у виняткових випадках розглядаються як підстава для виключення кримінальної відповідальності, але системно враховуються при індивідуалізації правового реагування. По-третє, найперспективнішими підходами до протидії злочинам осіб із бойовим досвідом визнаються ранній скринінг психотравми, спеціалізовані програми, збереження доступу до медичної допомоги та моделі реінтеграції, що знижують ризик повторного правопорушення.

На цьому тлі нестача українських досліджень, які б на основі статистичних даних дозволяли оцінити стан проблеми та

пропонувати ефективні рішення, стає більш помітною.

Метою статті є визначення тенденцій кримінально-правової протидії злочинності серед українських військовослужбовців на основі відкритих даних ОГП та ДСА для формулювання пропозицій щодо векторів політики протидії злочинності відповідного виду.

Емпіричну основу дослідження становлять узагальнення відкритих статистичних даних Офісу Генерального прокурора України та Державної судової адміністрації України, здійснені на платформі CrimeDataLab [13]. Платформа агрегує і систематизує офіційну статистику, забезпечує динамічні порівняння за 2013–2025 роки, структурний аналіз за розділами та статтями КК України, розрахунок співвідношень між обліком проваджень і засудженням, а також регіональні зрізи [14, с. 81].

У межах статті використано описовий статистичний, порівняльний та інтерпретаційний підходи. При цьому слід враховувати відомі обмеження офіційної статистики: залежність від практик реєстрації, відомчої логіки обліку, змін кримінально-правової політики та організаційних рішень у системі кримінальної юстиції. Однак навіть за цих обмежень офіційна статистика залишається важливим індикатором масштабу проблеми та чинником визначення напрямів розвитку кримінально-правового реагування.

Виклад основного матеріалу. У 2024 році військові кримінальні правопорушення продемонстрували найбільшу динаміку серед основних груп облікованих кримінальних проваджень. Їх частка у структурі обліку зросла з 6% до 19%. У 2025 році ця тенденція посилилася. Частка військових кримінальних правопорушень у структурі облікованих

провадження досягла 36,2%. Коли один сегмент набуває подібної ваги, відбувається трансформація уявлення про пріоритети системи кримінальної юстиції, про допустимі межі репресії та про необхідність пошуку спеціальних інструментів реагування.

У 2024 році кількість облікованих фактів самовільного залишення військової частини зросла у чотири рази, а дезертирства – у три рази. Дані за 2025 рік показують не лише масштаб обліку, а й специфіку кримінально-правового реагування: у 2025 році щодо 13 998 осіб за статтями Розділу XIX КК України набрали чинності вироки або постанови, але щодо 12 787 осіб, тобто 91,3%, були ухвалені рішення про закриття справи. Така структура рішень не є ознакою слабкості обвинувачення, а демонструє активне застосування специфічного інструменту воєнного стану – ч. 5 ст. 401 КК України. Ця норма передбачає можливість звільнення від кримінальної відповідальності за перше вчинення СЗЧ або дезертирства (ст. 407, 408 КК), за умови добровільного наміру особи повернутися до служби та наявності згоди командира. Разом із цим, оскільки масовий облік відповідних правопорушень не трансформується пропорційно в обвинувальний результат, маємо важливий висновок: у цій сфері кримінальне право часто виконує функцію фіксації проблеми, але не є інструментом її розв'язання.

Отже, аналіз СЗЧ і дезертирства в сучасних умовах має виходити за межі традиційної моделі «правопорушення – покарання». Йдеться про складний вузол причин, серед яких можуть бути бойове виснаження, психотравма, порушення механізмів адаптації, проблеми управління, недоліки соціального супроводу та інші чинники, які не нейтралізуються самим фактом обвинувального вироку або рішенням про закриття справи.

Ще однією тенденцією є збільшення числа засуджених осіб, які на час вчинення кримінального правопорушення були військовослужбовцями. Дані за 2024 рік свідчать про трикратне зростання цього показника з початку повномасштабного вторгнення. У 2024 році кількість таких засуджених досягла 6532 особи – 10,6% від загальної кількості засуджених. У 2025 році зростання продовжилося: число засуджених військовослужбовців становило вже 7171 особу – 12,8% від загальної кількості засуджених.

Особливо важливою є не лише кількість засуджених військовослужбовців, а й розподіл засуджених за видами кримінальних правопорушень (див. Рис.1). У 2024 році істотно зросла частка засуджень за незаконний обіг наркотиків – з 6,7% у 2021 році до 24,7% у 2024 році, а також за посягання на життя та здоров'я – з 2,3% до 10,1%. У 2025 році ця тенденція набула ще більш виразного характеру. У структурі засуджених військовослужбовців найбільші частки припадали на наркозлочини – 23,5%, військові кримінальні правопорушення – 16,1%, посягання на життя і здоров'я – 14,1% та злочини проти власності – 11,5%.

Окремої уваги потребує збільшення кількості військовослужбовців, засуджених за незаконний обіг наркотиків. Саме ця категорія становить найбільшу частку в структурі засуджених військовослужбовців. При цьому з 2022 року серед всіх військовослужбовців, засуджених за незаконний обіг наркотиків, частка засуджених за дії без мети збуту складала 95%. Отже, багаторазове збільшення військовослужбовців, засуджених за кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу, стосується діянь, які не пов'язані зі збутом наркотиків.

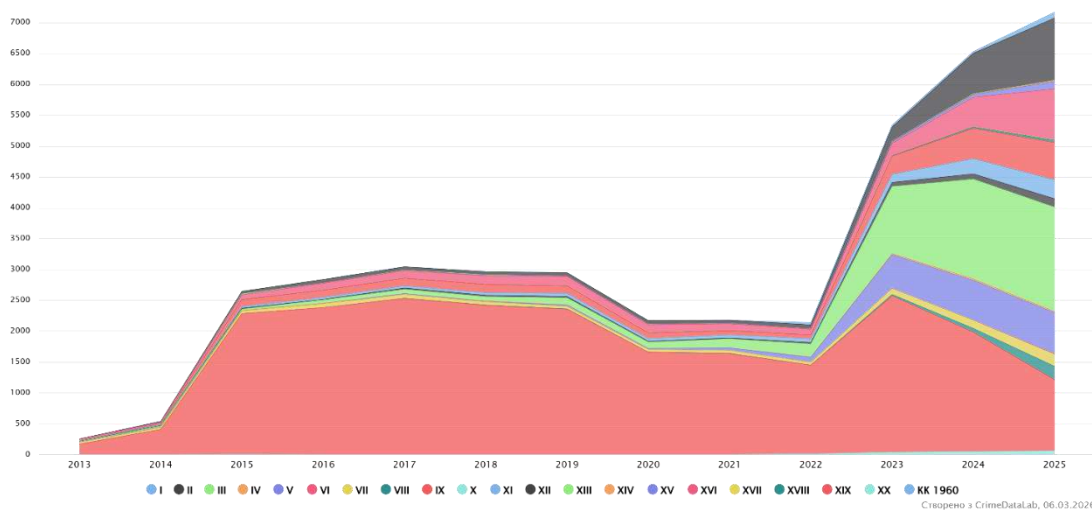

Рис. 1. Річний розподіл кількості засуджених, які на момент вчинення правопорушення були військовослужбовцями, за розділами Особливої частини КК. CrimeDataLab

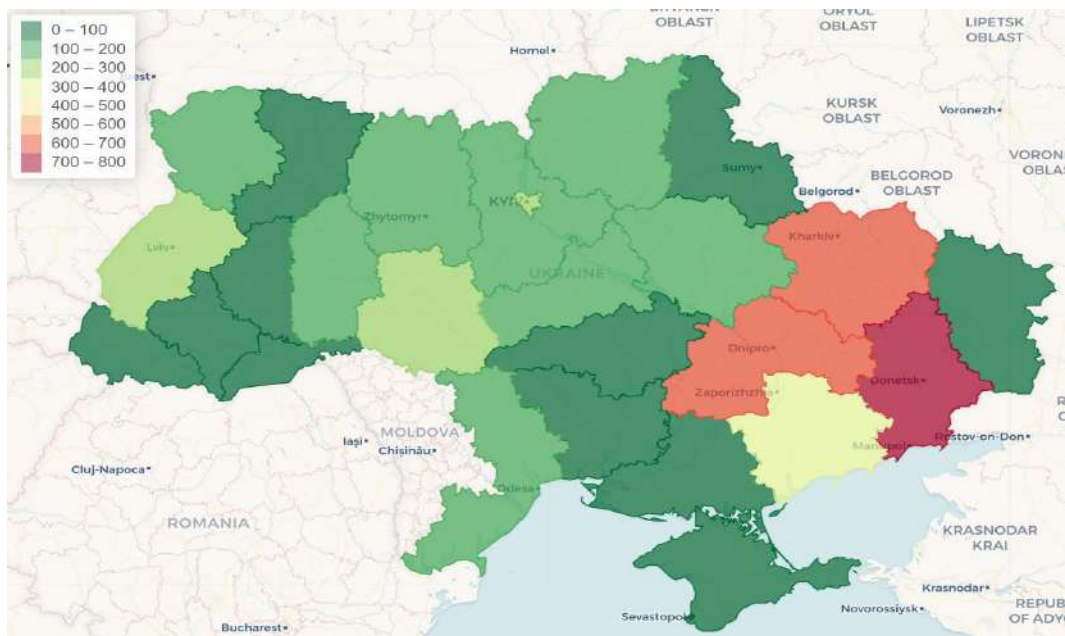

Рис. 2. Регіональний розподіл кількості військовослужбовців, засуджених за ст. 309 КК України, у 2017-2025 роках. Платформа CrimeDataLab

Аналіз територіального розподілу випадків засудження військовослужбовців за кримінальні правопорушення, передбачені ст. 309 КК України виявляє кілька помітних тенденцій (див. Рис.2). По-перше, з 2023 року найвищі показники зафіксовано в Донецькій, Харківській, Запорізькій та

Дніпропетровській областях. Наприклад, у 2017-2025 роках в Харківській області було засуджено 679 військовослужбовців, у Донецькій – 748, у Запорізькій – 309 та у Дніпропетровській – 661, що значно перевищує показники в інших областях. По-друге, картограми демонструють послідовну

просторову закономірність: збільшення кількості засуджених зосереджено саме у прифронтових регіонах. Цей факт свідчить не лише про географічну присутність військовослужбовців, а й про збільшення соціальних та поведінкових ризиків, пов'язаних із бойовим стресом, посттравматичними станами та відсутністю належної психологічної та соціальної підтримки.

Кримінальні правопорушення, вчинені військовослужбовцями, а також зусилля щодо боротьби з ними не існують ізольовано. Відповідно, аналіз наявних статистичних даних щодо засуджених військовослужбовців буде неповним без оцінки загальних тенденцій протидії злочинності в Україні.

Важливим контекстом для оцінки протидії злочинам військовослужбовців є те, що ми називаємо примітивізацією – значна частина судових рішень, щодо визнання осіб винними стосується найменш небезпечних форм правопорушень, тоді як більш небезпечні форми фактично є відносно поширеними. Загалом можна спостерігати таку ситуацію: діяльність правоохоронних органів, що проявляється у збільшенні кількості облікованих проваджень, супроводжується одночасним зменшенням кількості осіб, притягнутих до відповідальності. У таких умовах зростає ризик перенесення зусиль з розслідування небезпечних, але складних правопорушень на так звані «легкі мішені». Це справи щодо правопорушень, які легко виявляються, швидко передаються до суду та завершуються вироком. Такий підхід дозволяє підтримувати статистичну «ефективність». Це явище є небезпечним, оскільки виявляє спотворений розподіл ресурсів та нездатність реагувати на поточні ризики. Примітивізація свідчить про розрив між заявленими цілями кримінального правосуддя (боротьба з тяжкими злочинами)

та його фактичною практикою (пріоритет «незначних» справ) [14, с. 88].

Примітивізація особливо помітна у протидії наркозлочинності. Спостерігається зміщення акценту з боротьби з розповсюдженням на зберігання без мети збуту. Серед умовної тисячі осіб, засуджених за найбільш поширені наркозлочини (ст. 307 та ст. 309 КК), у 2013 році 212 осіб займалися б розповсюдженням (ст. 307 КК), тоді як у 2025 році таких осіб було б лише 100. Зростання частки засуджених за зберігання наркотиків без мети збуту ставить під сумнів спрямованість діяльності правоохоронних органів та судів. Така динаміка явно не відповідає реальним тенденціям в обігу наркотичних засобів, де основна проблема полягає в розповсюдженні, а не в споживанні.

У боротьбі з незаконним обігом наркотиків примітивізація призводить до концентрації зусиль на споживачах та надмірної уваги до дій «видимих» суб'єктів замість зосередження на структурних загрозах. Відбувається збільшення статистичних показників шляхом переслідування «легких мішеней». Також ознаки примітивізації встановлено не тільки у сфері протидії незаконному обігу наркотиків, а й у сфері боротьби з корупцією та протидії глорифікації дій агресора.

Таким чином, виявлені тенденції протидії наркозлочинам військовослужбовців є проявом загального контексту протидії цій групі кримінальних правопорушень. Збереження чинного підходу, орієнтованого на репресивне переслідування споживачів наркотиків, а не на профілактику, лікування та ресоціалізацію, не розв'язує проблему, а лише перетворює її на джерело нових ризиків. Наприклад, криміналізація військовослужбовців за дії, що є радше наслідком бойової травми, породжує зайві

бар'єри для їхнього повернення до мирного життя. Судимість стає стигмою, яка обмежує можливості працевлаштування, навчання, соціальної інтеграції.

У підсумку, проблема, яка могла б залишатися у площині медичної, психологічної або соціальної відповіді, перетворюється на юридичну пастку, яка не тільки не вирішує суть питання, а й посилює вторинну маргіналізацію, формує передумови для повторного правопорушення, посилення недовіри до держави. Докладно досліджували це питання з колегами з УКУ за підтримки БФ «Здорові рішення» та МФ «Відродження». Деталі представлено в оприлюдненому звіті [15].

Важливим є й аналіз даних щодо засудження військовослужбовців за умисне вбивство (ст. 115 КК України) та домашнє насильство (ст. 126-1 КК України). У 2024 році за умисне вбивство було засуджено 445 осіб, з яких 64 були військовослужбовцями, що становило 14,4% від загальної кількості засуджених за цією статтею. У 2025 році загальна кількість засуджених за ст. 115 КК України зменшилася до 434 осіб, однак кількість засуджених військовослужбовців зросла до 87, частка підвищилася до 20,0%. Подібну, хоча й менш виражену, динаміку можна спостерігати і щодо домашнього насильства. У 2024 році за ст. 126-1 КК України було засуджено 1349 осіб, серед яких 51 військовослужбовець, що становило 3,8%. У 2025 році загальна кількість засуджених за це правопорушення зменшилася до 1097 осіб; водночас кількість засуджених військовослужбовців зросла до 75 (6,8%).

Частка військовослужбовців серед засуджених за умисні вбивства є суттєво вищою, ніж серед засуджених за домашнє насильство. Це може свідчити про те, що кримінальні ризики, пов'язані з бойовим

досвідом та психоемоційним навантаженням війни, частіше проявляються у формі ситуативного насильства, яке виникає у конфліктних міжособистісних ситуаціях, а не у формі систематичного сімейного насильства. Для таких правопорушень характерні імпульсивність, ескалація конфлікту та низький рівень попередньої кримінальної мотивації, що відрізняє їх від домашнього насильства.

До важливих аспектів досліджуваної проблеми відноситься й протидія кримінальним правопорушенням проти власності, які вчиняють військовослужбовці. Дані 2025 року свідчать про те, що розподіл всіх засуджених за видами правопорушень проти власності дуже близький до аналогічного розподілу засуджених військовослужбовців. В обох випадках панівне місце посідає крадіжка (ст. 185 КК України): її частка серед усіх засуджених за злочини проти власності становить 70,18%, тоді як серед військовослужбовців – 66,22%. Подібними є також частки шахрайства (ст. 190 КК України) – 12,72% у загальній структурі та 12,23% серед військовослужбовців. Це дає підстави стверджувати, що протидія кримінальним правопорушенням військовослужбовців у сфері посягань на власність загалом відтворює риси протидії загальній майновій злочинності.

Водночас аналіз виявляє і певні структурні особливості. Ідеться про вищу частку грабежу (ст. 186 КК України). Серед військовослужбовців – 12,35%, що складає 8,15% у загальній структурі. Також, серед військовослужбовців помітно вищою є частка засуджених за умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК України): 4,60% проти 2,47% серед усіх засуджених за злочини проти власності.

Такі дані можуть розглядатися як доповнення до непрямих індикаторів підвищеної конфліктності, емоційної напруги та деструктивних поведінкових реакцій, що в окремих випадках супроводжують бойовий досвід і труднощі соціальної адаптації.

Висновки. Проведене дослідження демонструє стрімке зростання частки облікованих військових кримінальних правопорушень та збільшення кількості засуджених військовослужбовців, що свідчить про зміну конфігурації кримінально-правових ризиків, яка відбувається під впливом війни.

Разом з тим, розподіл кількості засуджених військовослужбовців свідчить, що проблема виходить за межі власне військових кримінальних правопорушень (Розділ XIX особливої частини КК). Значні частки наркозлочинів, посягань на життя і здоров'я, кримінальних правопорушень проти власності вказують на ширший комплекс соціальних наслідків війни, пов'язаних із психотравмою, соціальною дезадаптацією, підвищеною конфліктністю міжособистісних взаємодій та недоліками системи підтримки й ресоціалізації військовослужбовців.

Співвідношення між масштабом обліку та результатами судового розгляду, особливо у справах про військові кримінальні правопорушення, демонструє межі суто кримінально-правового реагування. Масовий облік правопорушень не трансформується пропорційно в обвинувальні вироки, що свідчить про складний характер причин відповідних явищ і необхідність виходу за межі моделі «правопорушення – покарання».

Підвищена частка грабежів, умисного знищення майна та значна частка військовослужбовців серед засуджених за умисні вбивства можуть розглядатися як непрямі індикатори підвищеної конфліктності

та ситуативного насильства, пов'язаних із психоемоційним навантаженням війни та труднощами соціальної адаптації.

Варто зауважити, що результати дослідження необхідно інтерпретувати з урахуванням обмежень використаних джерел даних. Статистична інформація про облік кримінальних проваджень та кількість засуджених осіб формується в межах діяльності правоохоронних органів і судів, залежить від практик реєстрації та організаційних умов функціонування системи кримінальної юстиції. Тому такі дані не можуть розглядатися як повний та остаточний показ реального масштабу і природи злочинності військовослужбовців. Водночас офіційна кримінальна статистика залишається важливим джерелом інформації для аналізу тенденцій та структурних змін у сфері протидії злочинності. Вона дозволяє виявляти ключові проблемні зони, оцінювати напрями діяльності інституцій кримінальної юстиції та формувати обґрунтовані гіпотези щодо соціальних процесів, які відбуваються в умовах війни.

Таким чином, перспективний вектор державної політики у цій сфері має полягати у поєднанні кримінально-правових, профілактичних, медичних, психологічних і соціально-адаптаційних заходів. Інтеграція механізмів кримінальної юстиції з системами психологічної підтримки, лікування та соціальної реінтеграції здатна зменшити ризики повторного правопорушення та запобігти формуванню довготривалої криміналізації ветеранського середовища.

Література:

1. Колодяжний М. Г. Військові злочини в Україні: детермінація та запобігання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 4. С. 191–197. URL:

<https://dspace.nlu.edu.ua/items/5cff0aaa-4d01-4631-b470-04a2aff66c56> (дата звернення: 27.03.2026)

2. Бакун В. І. Проблемні питання індивідуального попередження злочинів у Збройних Силах України. *Юридична наука*. 2013. № 7. С. 36-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_7_7. (дата звернення: 27.03.2026)

3. Дмитренко Н. А., Шкута О. О. Злочинність у Збройних Силах України: кримінологічна характеристика та запобігання: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 186 с.

4. Кавунська А. О. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика дезертирства в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. О. Кавунська ; Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2023. 20 с.

5. Коба О. В. Військові правопорушення у контексті змісту загальної системи запобігання правопорушенням і злочинності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 595–602. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.99>. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/101.pdf> (дата звернення: 27.03.2026).

6. Поклад В. «Поствійськова злочинність» як прогностичний конструкт. Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення : матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 26 вересня 2023 р.) / редкол. : М. Г. Вербенський, І. В. Опришко, О. Г. Кулик та ін. Київ : ДНДІ МВС України, 2023. С. 108–109.

7. Журавель В. В. Об'єкти запобіжного впливу у практиці запобігання самовільному залишенню військової частини або місця служби військовослужбовцями. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 137. С. 144-151. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/08/zhuravel_137.pdf (дата звернення: 27.03.2026).

8. MacManus D., Dean K., Jones M., Rona R. J., Greenberg N., Hull L. et al. Violent offending by UK military personnel deployed to Iraq and Afghanistan: a data linkage cohort study. *The Lancet*. 2013. Vol. 381. Issue 9870. P. 907–917. DOI: 10.1016/S0140-6736(13)60354-2. URL:

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23499041/> (дата звернення: 27.03.2026).

9. Short R. M. L., Keddie S., Molloy C. et al. Offending behaviour, health and wellbeing of military veterans in the criminal justice system. *PLoS ONE*. 2018. Vol. 13. No. 11. DOI: 10.1371/journal.pone.0207282. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6226174/> (дата звернення: 27.03.2026).

10. Wright K. Veterans Legal Clinic report documents VA's systemic denial of health care to veterans with 'bad paper' discharges. Harvard Law School. 06.03.2020. URL: <https://hls.harvard.edu/today/new-report-from-harvard-law-schools-veterans-legal-clinic-documents-the-vas-systemic-denial-of-health-care-to-veterans-with-bad-paper-discharges/> (дата звернення: 27.03.2026).

11. Umbrasas K. V., Brunner J., Slepicka J. et al. An Examination of PTSD and Criminal Responsibility among Servicemembers Referred for Sanity Board Evaluations. *Military Medicine*. 2020. Vol. 185. Issue 1–2. P. 92–97. DOI: <https://doi.org/10.1093/milmed/usz142>. URL: <https://academic.oup.com/milmed/article-pdf/185/1-2/92/32446773/usz142.pdf> (дата звернення: 27.03.2026).

12. Hecker T., Hermenau K., Crombach A., Elbert T. Treating traumatized offenders and veterans by means of Narrative Exposure Therapy. *Frontiers in Psychiatry*. 2015. Vol. 6. DOI: 10.3389/fpsy.2015.00080. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26157395/> (дата звернення: 27.03.2026).

13. Карчевський М. В. *Тенденції кримінально-правової протидії злочинності у 2025 році: аналітичний звіт*. CrimeDataLab, 2026. URL: <https://crimedatalab.org/> (дата звернення: 27.03.2026).

14. Карчевський М. В. Кримінальне право в умовах цифрової трансформації. Від несанкціонованого доступу до «jailbreak» штучного інтелекту : монографія. Харків : Право, 2025. 176 с.

15. Аналітичний звіт. Кримінально-правове регулювання в сфері обігу наркотичних речовин: ефективність, оптимальні межі, виклики воєнного

стану / С. Хилук, М. Карчевський, Х. Мигаль та ін. БФ «Здорові рішення». URL: https://healthsolutions.ngo/wp-content/uploads/2025/04/Analichnyy_zvit_Krymin_alno_pravove_rehuliuвання_v_sferi_obihu_narkotyc_hnykh_rechovyn.pdf (дата звернення: 27.03.2026).

References:

1. Kolodiazny M. H. Viiskovi zlochny v Ukraini: determinatsiia ta zapobihannia. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2013. № 4. S. 191–197. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/items/5cfff0aaa-4d01-4631-b470-04a2aff66c56>.
2. Bakun V. I. Problemni pytannia individualnogo poperedzhennia zlochniv u Zbroinykh Sylakh Ukrainy. *Yurydychna nauka*. 2013. № 7. S. 36–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_7_7.
3. Dmytrenko N. A., Shkuta O. O. *Zlochynnist u Zbroinykh Sylakh Ukrainy: kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia* : monohrafiia. Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2022. 186 s.
4. Kavunskaya A. O. Kryminalno-pravova ta kryminolohichna kharakterystyka dezertystva v Ukraini : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / A. O. Kavunskaya ; Ones. derzh. un-t vnutr. sprav. Odesa, 2023. 20 s.
5. Koba O. V. Viiskovi pravoporushennia u konteksti zmistu zahalnoi systemy zapobihannia pravoporushenniam i zlochynnosti. *Analichno-porivnialne pravoznavstvo*. 2025. № 1. S. 595–602. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.99>. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/101.pdf>.
6. Poklad V. «Postviinskova zlochynnist» yak prohnosnyi konstrukt. *Bezpekova sytuatsiia v Ukraini v umovakh viiny: stan, zahrozy, napriamy zabezpechennia* : materialy nauk.-prakt. kruhloho stolu (m. Kyiv, 26 veresnia 2023 r.) / redkol. : M. H. Verbenskyi, I. V. Opryshko, O. H. Kulyk ta in. Kyiv : DNDI MVS Ukrainy, 2023. S. 108–109.
7. Zhuravel V. V. Obiekty zapobizhnogo vplyvu u praktytsi zapobihannia samovilnomu zalysnenniu viiskovoi chastyny abo mistisia sluzhby

viiskovosluzhbovtsiamy. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava*. 2025. № 137. S. 144–151. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/08/zhuravel_137.pdf.

8. MacManus D., Dean K., Jones M., Rona R. J., Greenberg N., Hull L. et al. Violent offending by UK military personnel deployed to Iraq and Afghanistan: a data linkage cohort study. *The Lancet*. 2013. Vol. 381. Issue 9870. P. 907–917. DOI: 10.1016/S0140-6736(13)60354-2. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23499041/>
9. Short R. M. L., Keddie S., Molloy C. et al. Offending behaviour, health and wellbeing of military veterans in the criminal justice system. *PLoS ONE*. 2018. Vol. 13. No. 11. DOI: 10.1371/journal.pone.0207282. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6226174/>.
10. Wright K. Veterans Legal Clinic report documents VA's systemic denial of health care to veterans with 'bad paper' discharges. *Harvard Law School*. 06.03.2020. URL: <https://hls.harvard.edu/today/new-report-from-harvard-law-schools-veterans-legal-clinic-documents-the-vas-systemic-denial-of-health-care-to-veterans-with-bad-paper-discharges/>.
11. Umbrasas K. V., Brunner J., Slepicka J. et al. An Examination of PTSD and Criminal Responsibility among Servicemembers Referred for Sanity Board Evaluations. *Military Medicine*. 2020. Vol. 185. Issue 1–2. P. 92–97. DOI: <https://doi.org/10.1093/milmed/usz142>. URL: <https://academic.oup.com/milmed/article-pdf/185/1-2/92/32446773/usz142.pdf>.
12. Hecker T., Hermenau K., Crombach A., Elbert T. Treating traumatized offenders and veterans by means of Narrative Exposure Therapy. *Frontiers in Psychiatry*. 2015. Vol. 6. DOI: 10.3389/fpsy.2015.00080. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26157395/>.
13. Karchevskiy M. V. Tendentsii kryminalno-pravovoi protydii zlochynnosti u 2025 rotsi : analichnyi zvit. CrimeDataLab, 2026. URL: <https://crimedatalab.org/>.
14. Karchevskiy M. V. *Kryminalne pravo v umovakh tsyfrovoy transformatsii. Vid nesanktsionovanoho dostupu do «jailbreak»*

shtuchnoho intelektu : monohrafiia. Kharkiv : Pravo, 2025. 176 s.

15. Analichnyi zvit. Kryminalno-pravove rehulivannia v sferi obihu narkotychnykh rehovyn: efektyvnist, optymalni mezhi, vyklyky voiennoho stanu / S. Khyliuk, M. Karchevskiy, Kh. Myhal ta in. BF «Zdorovi rishennia». URL: https://healthsolutions.ngo/wp-content/uploads/2025/04/Analichnyy_zvit_Kryminalno_pravove_rehulivannia_v_sferi_obihu_narkotychnykh_rehovyn.pdf.

Karchevkyi M. V. Trends in Criminal Law Counteraction to Crimes Committed by Military Personnel: An Analysis of Official Criminal Statistics. – Article.

The article explores the transformative impact of full-scale war on the landscape of criminal justice in Ukraine, focusing on statistical trends in countering crime among military personnel. Military personnel perform the vital function of state defense under extreme physical and psychological stress, these circumstances necessitate a rigorous scientific analysis in the context of rising crime rates rather than silence.

The empirical basis of the study comprises a synthesis of official data from the Office of the Prosecutor General of Ukraine and the State Judicial Administration of Ukraine, processed and visualized using the CrimeDataLab platform.

The study establishes that military criminal offenses have emerged as a dominant segment of contemporary criminal statistics. In 2024, their share in the structure of recorded criminal proceedings rose to 19%, and by 2025, it reached a critical 36.2%. Simultaneously, the number of convicted individuals who were military personnel increased to 7,171.

A significant portion of the research is dedicated to the phenomenon of "primitivization" in criminal justice, particularly regarding drug-related offenses. It is revealed that 95% of convictions for drug crimes among military personnel involve possession without intent to sell (Article 309 of the CC), shifting the focus from structural threats to "easy targets". Furthermore, the article analyzes the correlation between combat experience and situational violence, noting an increase in convictions for offenses against life and health, as well as property crimes like robbery and property damage.

The study substantiates the necessity of adjusting state policy by integrating criminal law with organizational, medical, psychological, and rehabilitative measures to ensure successful social reintegration and reduce the risks of recidivism.

Keywords: military personnel, military criminal offenses, criminal liability, criminal statistics, CrimeDataLab, martial law, desertion, unauthorized absence (UA), crime counteraction, illicit drug trafficking, domestic violence, criminal offenses against property.

Авторська довідка:

Карчевський Микола Віталійович – д.ю.н., проф., професор кафедри права імені академіка УАН о. Івана Луцького Університету Короля Данила; головний науковий співробітник наукової лабораторії проблем штучного інтелекту і права Інституту інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України, <https://orcid.org/0000-0002-2693-3592>

Дата подачі автором 31.03.2026.

Дата прийняття після рецензування 14.04.2026.

Дата публікації 09.05.2026.